

De mediacommissie van de Socialistische Partij

Piet Creve, departement Archief AMSAB

Jarenlang is de openbare omroep in dit land nagenoeg onomstreden geweest. Rond 1980 kwam daarin verandering. Er verschenen nieuwe spelers op het terrein die het monopolie van de BRT in vraag stelden: van de initiatiefnemers van lokale radio's tot de economische groepen achter het project van een commercieel televisiestation. Bovendien raakte de technologische innovatie in de media in een stroomversnelling: kabel- en satelliettelevisie, teletekst... De toekomst van de BRT en het medialandschap in het algemeen kwamen bovenaan de politieke agenda terecht. In 1980 besliste het bureau van de SP het probleem van de etherreclame te laten bestuderen door een werkgroep van SEVI, de studiedienst van de partij. De SP was gekant tegen reclame op televisie en tegen het doorbreken van het BRT-monopolie, en wilde de discussie goed gewaagd aangaan.

De regeringsverklaring van Martens V, een coalitie van CVP en PVV, kondigde het doorbreken van het monopolie aan. In 1984 bereikten de regeringspartijen een akkoord in die zin. De deur naar een commercieel, concurrerend televisienet was wagenwijd opengezet. Het mediadossier werd een zo belangrijk politiek thema dat SP-secretaris Carla Galle de materie naar zich toe trok. Een nieuw aangeworven medewerker, Mario Verstraete, kreeg als opdracht de evoluties in het medialandschap op de voet te volgen. Hij zetelde in allerlei raden en bereidde onderhandelingen voor. In januari 1987 kwam het wettelijk kader tot stand over de invoering van reclame en de oprichting van

een commerciële televisie. De SP beet dus in het zand, maar legde zich daar niet bij neer. Als gevolg van klachten bij de Raad van State over ideologische of filosofische discriminatie kwam een Geschillenraad tot stand. Voor de socialistische partij die naar een ruime conventie over de media streefde, was dit onvoldoende.

Op 1 februari 1989 ging de commerciële zender VTM van start. Hoewel de belangrijkste beslissingen genomen en uitgevoerd leken, bleef de mediaproblematiek op de politieke agenda. Er werd een Vlaamse Mediaraad opgericht die zowel een adviserende als een controlerende functie kreeg. Die boog zich over thema's als de wijziging van het BRT-decreet. De SP stroomlijnde haar werking op mediagebied door de oprichting van de Stuurgroep Media onder voorzitterschap van Carla Galle en Pierre Chevalier. Mario Verstraete was lid van die groep.

In 1998 deponeerde Mario Verstraete zijn media-archief bij het AMSAB. Het was vergezeld van een 'Schema klassemment documenten media'. Verstraete bracht in zijn indeling zowel stukken onder met de neerslag van zijn eigen activiteiten als stukken van de SEVI-medewerkster die vóór hem met de materie bezig was. Het archief omvat de periode 1968-1994 en bestaat hoofdzakelijk uit dossiers. Die bestrijken het volledige gamma van thema's uit de recente mediageschiedenis. De standpunten van de Vlaamse politieke partijen komen uitgebreid aan bod. Verder zijn er verslagen van de activiteiten van de beheersorganen van de BRT en van de Vlaamse Mediaraad. Hoewel de klemtoon op Vlaanderen ligt, komt ook de mediasituatie in Franstalig België en onze buurlanden aan bod.

De verwerking van dit archief gebeurde grotendeels in het kader van een seminarieoefening van de 2e kandidatuur Pers- en Commu-

nicatiewetenschappen van de Gentse universiteit. Onder begeleiding van AMSAB-archivariissen vergeleken de studenten het schema van Verstraete met de feitelijke toestand en brachten waar nodig correcties aan. Ze maakten beschrijvingen van de stukken en schreven mee aan de inleiding. Op die manier werd de bedoeling van de oefening gerealiseerd: studenten als potentiële archiefconsumenten een zicht geven op het productieproces van archiefbeschrijvingen. Een bonus bij deze oefening was een namiddagssessie waarbij Mario Verstraete niet alleen toelichting gaf bij het archief, maar het mediadossier ook plaatste in een bredere politieke context.

Archief van het Vlaams Aktiecomitee tegen Atoomwapens (VAKA)

*Bert Boeckx, departement Archief AMSAB-
Centrum Antwerpen*

Bijna twintig jaar geleden werd VAKA opgericht. Het archief van VAKA, in de jaren '80 en '90 een belangrijke speler op het maatschappelijk middenveld, werd bij AMSAB-Centrum Antwerpen in depot gegeven en onlangs verwerkt tot een inventaris.

Vanaf begin jaren '70 werd geprobeerd de verschillende vredesorganisaties te bundelen en de samenwerking met de 'oude sociale bewegingen' uit te bouwen. Om die reden werd in 1971 het Overlegcentrum voor de Vrede (OCV) opgericht. Het initiatief stierf echter in 1973 een langzame dood. Onder impuls van de Belgische Unie voor de Verdediging van de

Vrede (BUVV) vond het OCV in 1975 een tweede adem en bundelde het alle Vlaamse organisaties van diverse strekkingen die ijverden voor vrede.

Het NAVO-dubbelbesluit dat zou leiden tot de installatie van nieuwe kernwapens (1979), werkte als katalysator. Binnen het OCV slaagde men er niet in een consensus te bereiken over de deelname aan een internationale manifestatie te Brussel tegen de Amerikaanse plannen. In het kader van de mobilisatie voor deze internationale betoging werd in november 1979 het Vlaams Aktiecomitee tegen Atoomwapens (VAKA) opgericht, opnieuw een koepel van vredesorganisaties, politieke jongerenorganisaties, culturele, ontwikkelings-, en vormingsorganisaties. In 1985, op het hoogtepunt van de rakettenkwestie, maakten negentien organisaties deel uit van VAKA. Mettertijd verkreeg VAKA een tweeledige opbouw: naast de nationale koepel, bestaande uit zelfstandige organisaties, ontstond er een lokale en regionale eigen VAKA-vertegenwoordiging. Op het hoogtepunt van de campagne tegen de kruisraketten bestonden er zo'n tweehonderd plaatselijke comités.

De werking van VAKA werd bepaald door een nationale stuurgroep, waarin naast de vertegenwoordigers van de lidorganisaties ook een evenredig aantal vertegenwoordigers van de plaatselijke comités zetelden. Uit deze nationale stuurgroep werd een dagelijks bestuur van zes personen verkozen. De organisatie telde één voltijdse medewerker en steunde voor de rest op vrijwilligerswerk en een klein aantal mensen dat door de andere organisaties ter beschikking werd gesteld. De snelle ontwikkeling van VAKA toonde zich in de organisatorische structuur, met naast de stuurgroep en het dagelijks bestuur, een nationaal secretariaat en diverse werkgroepen. Tussen het nationale niveau en de plaatselijke of regionale comités stonden pro-

vinciale secretariaten. De organisatorische onderbouw van organisaties als Oxfam en Elcker-Ik maakte een snelle uitbouw van de anti-rakettenbeweging mogelijk. In het dagelijks bestuur van VAKA zetelden dan ook vertegenwoordigers van beide organisaties. Deze vertegenwoordigers (André Bogaert van Elcker-Ik en Paul Janssens van Oxfam) fungeerden lange tijd als officiële VAKA-woordvoerders.

Alhoewel de mobilisatieperiode voor de eerste rakettenbetoging van december 1979 heel kort was, stapten toch zo'n vijftigduizend mensen op. Gedurende de volgende twee jaar ontstonden lokale comités, werden contacten gelegd met andere Europese vredesbewegingen en werd er verder gemobiliseerd.

De groeiende inplanting en slagkracht van VAKA manifesteerden zich op 25 oktober 1981 toen tweehonderdduizend mensen betoogden te Brussel. In 1982 werd de campagne voor een kernvrije gemeente een succes. Twee derden van de Vlaamse gemeentes namen een motie in die zin aan.

Op 23 oktober 1983 zouden vierhonderdduizend mensen door de straten van Brussel stappen in een massamanifestatie naar aanleiding van het kamerdebat van november 1983 over de rakettenplaatsing. Er werd vooraf massaal gesensibiliseerd en gemobiliseerd. Het kamerdebat was echter een grote ontgoocheling voor de vredesbeweging. Veel basismilitanten uitten hun twijfels over de strategie van VAKA. Er gingen stemmen op voor het overstappen naar campagnes van burgerlijke ongehoorzaamheid en (vreedzame) blokkades. Er werd geëxperimenteerd met kleinere, meer directe acties. De luchtmachtbasis van Florennes werd een tijd het trefpunt van allerlei acties, zoals de succesvolle 'Omarming van Florennes' door twintigduizend manifestanten op 29 april 1984. Toen duidelijk werd dat de regering overging tot de effectieve plaatsing van raketten, werd

in overleg met het OCV en het Comité National d'Action pour la Paix et le Développement (CNAPD) beslist op 17 maart 1985 te betogen. Ondanks de niet-deelname van het ACW, en dus het wegvallen van één van de belangrijkste mobilisatiekanalen, stapten zo'n honderdvijftigduizend mensen op. Geruggesteund door deze onverwacht hoge opkomst, plande VAKA, naar aanleiding van de parlementsverkiezingen, een nieuwe betoging voor oktober 1985. De regering nam het besluit om de verkiezingen te vervroegen tot een week voor de aangekondigde betoging. VAKA, dat er zich eerst voor hoedde zich in de kiesstrijd te mengen, werd onder druk van de Internationale van Oorlogstegenstanders (IOT) en de plaatselijke comités gedwongen om via affiches een standpunt in de verkiezingscampagne in te nemen. Toch behielden de regeringspartijen hun meerderheid en op 20 oktober 1985 namen opnieuw honderdvijftienduizend mensen deel aan de anti-rakettenbetoging.

Een deel van de basismilitanten en de radicale vredesorganisaties wensten een verharding van de actie. VAKA wou zich echter vooral blijven richten op massa-acties omdat het meende dat campagnes van burgerlijke ongehoorzaamheid de vredesbeweging zouden marginaliseren. De campagne van 1987 werd dan ook opnieuw in het teken geplaatst van een nationale betoging, gepland voor oktober. De mobilisatie voor die betoging zou gebeuren via een grootse petitieactie. In de loop van 1987 werd echter duidelijk dat er zich een dooi voerde in de oost-westbetrekkingen en dat de ontmanteling van de Euroraketten niet langer politieke fictie leek. VAKA besloot om de betoging niet af te blazen, maar integendeel als een feest van de overwinning op te zetten. Op 25 oktober 1987 stapten meer dan honderdduizend betogers in een feestelijke sfeer door de hoofdstad.

Het raketentijdperk werd afgesloten. VAKA ging op zoek naar een nieuwe identiteit en een nieuw campagnethema. Het zag voor zich een rol weggelegd als drukkingsgroep met betrekking tot de algemene vredesproblematiek. Aan de basis vond echter een demobilisatie plaats. Ook de campagne naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen van 1988, waarbij VAKA opnieuw probeerde de vredesproblematiek op de lokale politieke agenda te plaatsen, kon daarin geen verandering brengen. Nieuwe thema's werd aangeboord: chemische wapens, modernisering van gevechtsvliegtuigen, militaire oefenvluchten, wapenhandel, het vredesdividend. In het voorjaar van 1989 slaagde VAKA er nog in vijftienzeventigduizend betogers op de been te brengen tegen de plannen voor modernisering van tactische kernwapens. De nieuwe betoging, gepland voor oktober 1991, werd afgeblazen. De Koude Oorlog was voorbij en de bestaansreden van de vredesbeweging leek verdwenen.

Na de rakettenkwestie zou ook de structuur van de vredesbeweging veranderen. In 1990 besloten VAKA en OCV te fusioneren. Het nieuwe samenwerkingsverband zou niet louter als een overlegkoepel functioneren, maar evolueren naar een zelfstandige organisatie. Deze organisatie werd door de lidorganisaties zoals IOT, Pax Christi en de Medici tegen Atoomwapens gezien als een rechtstreekse concurrent voor de traditionele vredesgroepen, en ze trokken zich dan ook terug uit de koepel.

Bij de Iraakse inval in Koeweit werd duidelijk dat de vredesbeweging het moeilijk had om een eigen stem te vinden. VAKA-OCV en het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS) analyseerden het conflict in noord-zuidtermen en verweten de Belgische regering een te weinig actieve houding. Hun kritische houding werd wellicht ingegeven door het feit dat de vredesbeweging er een concurr-

rent aan de linkerkant had bijgekregen. Onder impuls van de PVDA was de Coördinatie tegen de Golfoorlog opgericht die een radicaal standpunt innam waarin de VS de rol van agressor toebedeeld kreeg. De traditionele vredesorganisaties bundelden, samen met het VAKA-OCV, de krachten in een Initiatiefgroep voor de Vrede, een beweging met een brede basis. De spanning tussen de initiatiefgroep en de coördinatie steeg. Vlak voor het aflopen van het ultimatum in Koeweit organiseerde VAKA-OCV op 13 januari 1991, ogenschijnlijk namens de initiatiefgroep, een betoging. De betoging trok twintigduizend deelnemers, ondanks het feit dat niet duidelijk was welke organisaties de manifestatie steunden en welke nu de precieze ordewoorden waren. Na de afloop van het ultimatum riep VAKA-OCV op tot een spoedmanifestatie op 20 januari met één ordewoord, "Stop de oorlog". In de praktijk klonk de stem van de coördinatie steeds nadrukkelijker door in het protest tegen de Golfoorlog. De manifestaties die zij organiseerde werden steeds grimmiger, en de traditionele vredesmilitanten haakten af.

De burgeroorlog in Joegoslavië was opnieuw een conflict dat ontsnapte aan de traditionele interpretatiekaders van de vredesbeweging. Ze ondernam geen pogingen om de massa te mobiliseren en de verschillende organisaties plooiden zich op zichzelf terug en concentreerden zich op acties die aansloten bij de eigen specifieke werking. De vredesbeweging had, net zomin als wie dan ook, zicht op een oplossing voor de Joegoslavische tragedie en wist dan ook geen specifieke strategie of campagne op touw te zetten.

Het zouden de parlementsverkiezingen van 24 november 1991 zijn (Zwarte Zondag), die de vredesbeweging een thema en een strategie bezorgden. In het licht van de verontwaardiging na de opmerkelijke score van extreem-

rechts werd het samenwerkingsverband Hand in Hand opgericht. Via de bestaande netwerken en contacten van VAKA-OCV werd een nieuwe overkoepelende anti-racistische organisatie uitgebouwd. Via de lokale en nationale netwerken van de nieuwe sociale bewegingen en via de organisatiestructuren van een aantal traditionele verenigingen werd er naar een grote nationale manifestatie (22 maart 1992) toegevoerd. De manier van mobilisatie was die van de grote anti-rakettenbetogingen. De jaarlijkse grote betoging op of omtrent 21 maart (Internationale dag tegen racisme) was niet het hoofddoel van de Hand in Hand-campagne. Rond de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1994 werden enkele deelcampagnes gevoerd. Er was ook de 'cordon sanitaire'-actie en daarnaast een actie waarbij het verkiezingsmateriaal van de verschillende partijen nagelezen werd op eventuele racistische stellingnamen.

Zowel in de vredesbeweging van de jaren '80 als in de anti-racisembeweging van de jaren '90 hebben de oude en nieuwe sociale bewegingen elkaar gevonden. Telkens heeft deze ontmoeting blijvende samenwerkingsverbanden doen ontstaan.

Het archief van VAKA bereikte AMSAB-Centrum Antwerpen via Elcker-Ik en Hand in Hand. Het archiefmateriaal geeft een goed beeld van de interne werking, de mobiliserende activiteit en de contacten met plaatselijke comités en andere vredesbewegingen. Naast de verslagen en de correspondentie van de nationale stuurgroep, het dagelijks bestuur, het nationaal secretariaat, de werkgroepen en de provinciale secretariaten, bevat het archief de dossiers met betrekking tot de diverse betogingen, campagnes, studiedagen en de correspondentie met andere (buitenlandse) vredesbewegingen. In de inventaris zijn ook de gedepo-

neerde archieven van Hand in Hand, André Bogaert en het OCV opgenomen. Er is ook een uitgebreid documentair bestand met onder andere de eigen publicaties van VAKA-OCV en verder een grote hoeveelheid tijdschriften, monografieën, foto's, affiches en iconografisch materiaal.

Bronnen:

- P. CREVE, *Stortingslijst van het archief van VAKA Oost-Vlaanderen*, Gent: AMSAB, 1989.
- P. CREVE, *Stortingslijst van het archief van GAKA*, Gent: AMSAB, 1989.
- P. STOUTHUYSEN, De vredes- en antiracisembeweging. De ontmoeting van oude en nieuwe sociale bewegingen. In: S. HELLEMANS en M. HOOGHE, *Van 'mei 68' tot Hand in Hand*, Leuven: 1995.